

Interjú Varga Mihály pénzügyminiszterrel

Pesuth Tamás¹

DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2024_2_7

A magyar gazdaság és a társadalom a rendszerváltás óta eltelt több mint három évtizedben rendkívül nagy átalakulásokon ment keresztül. Milyen szerepe volt ebben a pénzügypolitikának, a fiskális politikának? Visszatekintve a rendszerváltás óta eltelt időszakra milyen pénzügypolitikai korszakokat határozna meg és mik ezek legfőbb jellemzői és egyben tanulságai?

Véleményem szerint két alapvető korszakot kell élesen elkülöníteni. Az első a gazdasági rendszer átállása a piacgazdaságra a rendszerváltás után. Ez egy viszontagságos korszak volt. A szocialisták továbbra is kifelé néztek, külföldi centrumokra kívántak támaszkodni. Ezért egyfajta váltógazdálkodás alakult ki közöttük és a magyar érdeket középpontba helyező politikai erők között. Nem kevés jó szándékkal azt mondhatjuk, hogy az „egyet előre, egyet hátra” korszaka volt ez a magyar gazdaság számára. A 2002 és 2010 közötti időszak már sokkal inkább a hátramenet korszaka volt. A Medgyessy-Gyurcsány éra gazdaságpolitikai viszontagságaira jól emlékszünk: költségvetési politikájuk oda vezetett, hogy 2006-ban, konjunktúra idején is 9,6%-os rekord hiányt és gazdasági stagnálást hoztak össze, mindemellett külföldre adósították el az országot. Ha átlagot vonunk, azt is láthatjuk, hogy 2002 és 2010 között a baloldali kormányok átlagosan 6,4%-os hiánnyal működtek. Ezzel szemben 2010 és 2023 között az hiányok átlaga 3,9%-ra tehető, amiben két súlyos világgazdasági válság is benne van. A második meghatározó időszak a független, szuverén magyar gazdaság megteremtésének a korszaka 2010-től azonosítható. Ekkor álltunk át a munkaalapú gazdaság megteremtésére, 1 millió fővel bővítettük a foglalkoztatotti létszámot és kiépítettük az Európa legerősebb családtámogatási rendszerét. Mindeközben minden évben csökkentettük a magyar államadósságot, erre más uniós tagállamok nem voltak képesek. A két korszak elhatárolása során meg kell említenem azt is, hogy a nemzeti kormány régóta vallja: az adókat nem emelni kell, hanem beszédni. A gazdaság fehéredése, az adók hatékonyabb beszédése, és az ezáltal lehetővé váló adócsökkentések válságállóbbá tették a magyar gazdaságot is az évek során. A 2010 óta végrehajtott, jelentős mértékű adócsökkentésekre nem kerülhetett volna sor, ha az adók beszédését nem tudtuk volna hatékonyabbá tenni. Ma már világosan látjuk, hogy megérte válságálló gazdaságpolitikát folytatni. A szá-

¹ egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, Pénzügy Intézet, Makropénzügyek Tanszék

mok tükrében az rajzolódik ki, hogy a magyar gazdaság idén visszatért a növekedési pályára: 2,5%-kal bővíthet 2024-ben, jövőre pedig szinte minden előrejelzés szerint az uniós dobogón leszünk.

Az uralkodó közgazdasági elméletek időről-időre változnak és ezzel együtt módosulnak bizonyos gazdaságpolitikai, pénzügypolitikai gyakorlatok is. Ennek egyik eklatáns példája a költségvetési hiány és az államadósság kérdésköre. Miért fontos a költségvetési hiány és mennyi az optimális értéke, illetve lehet-e egyáltalán állandó optimumról beszélni? Mik a költségvetési hiány felelős menedzselésének szempontjai?

A gyakorlatban is vannak rá példák, hogy fejlett országok többletes vagy nullszaldós költségvetést terveznek. Ugyanakkor a világ meghatározó gazdaságaiban nem ez a jellemző, az USA, Németország, Kína, Japán egyaránt kisebb-nagyobb hiánnyal tervez. Különösen a mostani, válságokkal terhelt időszakban. A legfontosabb azt leszögezni, hogy a hiány önmagában nem rossz. Sőt, még önmagában az sem jelent gondot, ha az államadósság nominális értéke nő, ha mindeközben a GDP nominális értéke ütemesebben gyarapodik, hiszen így az államadósság mutató csökken. Ha a hiány olyan mértékű, hogy ezt a csökkenést tudja biztosítani ütemes mértékben, akkor kezelhető keretek között tartható. Ugyanakkor különösen lényeges, hogy a gazdaság állapota milyen. Ha recesszióban van, akkor kifejezetten hasznos, ha a költségvetés rásegít a kilábalásra, kicsit magasabb hiányt eredményezve ezzel. Például a 2020-as COVID válság esetén a világgazdaság, azon belül Magyarország is recesszióba került, ilyen esetben nem kérdés, hogy lehet-e deficitese a költségvetés.

Sőt, kimondottan annak is kell lennie, ezt tanítják a közgazdasági tankönyvek, azaz hogy a költségvetéspolitikának anticiklikusan eljárva növelnie kell a hiányt, illetve az adósság növelése is megengedett a gazdasági visszaesés, a munkanélküliség csökkentése érdekében. Ellenben ha jól megy a növekedés, akkor az államnak félre kell tenni a rosszabb időkre, így minél alacsonyabb hiánnyal kell működni.

A Pénzügyminisztérium feladata éppen ezért az egyensúly fenntartása, aminek a lényege, hogy a hiány kezelhető legyen, az államadósság pedig finanszírozható, amellett, hogy ezeket a mutatókat hosszútávon folyamatosan csökkenteni kell. Ez nem csak Alaptörvényi kötelezettségünk, de hitelességi kérdés is.

Az elmúlt közel 50 évben a központi bankok világszerte növelték függetlenségüket, amit a modern gazdaságpolitika egyik sarokkövének tekintenek. Mi a jegybanki függetlenség közgazdasági értelmezése? A jegybank az állam része, ugyanakkor független a kormányzattól, egy ország gazdaságpolitikai sikerességét ugyanakkor a monetáris és fiskális politika együttesen határozza meg. Melyek globálisan és az Európai Unióban a legnagyobb kihívások a monetáris és fiskális politika összhangjának biztosításában?

Mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy Magyarországon a jegybank függetlensége szent és sérthetetlen. A jegybank elsődleges feladata a pénzügyi stabilitás biztosítása, ezen keresztül az infláció féken tartása. A fiskális politika pedig a gazdaság működőképességéért felel. E két terület különböző szemléletet kíván. A legjobb eredményt

akkor lehet elérni, ha mindkét szemlélet érvényesül a gazdaságban, és ha a két szemlélet között az összhangot is meg lehet teremteni. A monetáris és a fiskális politika ideális esetben egymást segítik. Az esetleges viták is azt a célt szolgálják, hogy ez a szinergia a lehető legnagyobb mértékű legyen. Mindazonáltal a jegybanki függetlenség a hosszú távú célok iránti elkötelezettség hitelességét biztosítja és segít fenntartani a pénzügyi piacok stabilitását, a deviza értékállóságát. Egy ország gazdasági fejlődését nagyban elősegíti, ha a monetáris és fiskális politika együttműködése meg tud valósulni azáltal, hogy mindketten „teszik a maguk dolgát”: a költségvetés fegyelmezett gazdálkodása nem gerjeszt inflációt, nem von el forrásokat a magánszektor elől, a jegybank pedig a stabilan alacsony infláció mellett a kamatokat is alacsonyan tarthatja. Ebben a körforgásban a kamatok mellett az államadósság finanszírozási költsége is mérsékelte, ami hozzájárul az államháztartási hiány alacsonyan tartásához, növelve a lakossági és befektetői bizalmat. Emlékezhetünk még azokra a 2010-et megelőző évekre, amikor ennek ellenkezője érvényesült és a fiskális és monetáris politika úttévesztése, illetve megbomlott összhangja ördögi körként magas költségvetési hiányhoz, növekvő államadóssághoz, magas kamatkörnyezethez és lefulladó növekedéshez vezetett. Mindennek folyamányaként a 2008-as pénzügyi világválságban Magyarország azonnal elesett és az IMF lélegeztető gépére került. Világszerte és az Európai Unióban is az egyik legnagyobb kihívás a monetáris és a fiskális politika összhangjának biztosítása, kiváltképp a számos kihívást hozó 2020-as években. Az orosz-ukrán háború nyomán elszabaduló energiaárak és infláció közepette a kormányok a háztartások támogatása a vállalatok túlélése érdekében növelték a kiadásokat, miközben a jegybankok kamatemelésekkel küzdöttek az infláció ellen. Ebben a helyzetben tehát mindkét terület legfontosabb feladata, hogy megtalálja azt az optimális pályát, ami mentén a költségvetési hiányok és az infláció mérsékelhető a gazdasági növekedés fenntartása mentén. Erre láttunk példát akkor, amikor a kormány és a jegybank együttműködésében leszorítottuk a háború és a szankciók által gerjesztett inflációt egy év leforgása alatt 26,2%-ról 3,6%-ra.

A Stabilitási és Növekedési Paktum (SGP) reformja mögött van-e a korábbtól koncepcionálisan eltérő megfontolás? Hogyan segíti a szabályozócsomag a tagállamok növekedését, mennyire támogatja a fenntartható konvergenciát? Mennyire támogatja az EU egészének a világgazdaságon belüli erősödését? Milyen további kihívások jelentkeznek továbbra is az EU-tagállamok költségvetési politikáját illetően?

Mindenekelőtt fontos tudni, hogy a Stabilitási és Növekedési Paktum reformja egy eltérő megközelítést vezetett be az uniós gazdaságirányítási rendszerben. A tagállamok ezentúl egy nemzeti középtávú költségvetési-strukturális tervet fognak készíteni a korábbi konvergencia program helyett. Ebben a tervben a tagállamoknak több évre előre meg kell határozni a költségvetési pályát és a tervezett reform- és beruházási intézkedéseket, amelyek végrehajtását évente értékelni kell. Reméljük, hogy ez hozzá fog majd járulni a tagállamok és így az egész unió versenyképességének erősítéséhez és válságállóbbá teszi a nemzeti fiskális rendszereket. Részünkről a magyar uniós elnökségnek is ezzel a fő célkitűzéssel vágunk neki. A 3%-os deficit és a 60%-os adós-

ságszabály továbbra is érvényben van, ugyanakkor több tekintetben lazultak azok a követelmények, amelyek ezeknek a kritériumoknak a megközelítésére vonatkoznak. Az új megközelítésnek a célja, hogy segítse a tagállamok gazdasági növekedésének támogatását és a beruházások előmozdítását egy növekedésbarát, fenntartható és fokozatosabb adósságcsökkenés révén. Továbbá a reform eredményeként egy átmeneti időszakban a megemelkedett kamatkiadásokra tekintettel korrigálni kell a túlzottdeficit-eljárásra (EDP) vonatkozó fiskális követelményeket, ami szintén a gazdasági növekedés helyreállítását szolgálja. A magyar érdekekkel összhangban bekerült a szabályrendszerbe az is, hogy a védelmi többletkiadásokat a hiány- és adósságkritériumoknak való megfelelés értékelésekor érdemleges tényezőként kell figyelembe venni az Európai Bizottságnak. Ez Magyarország szempontjából különösen fontos, hiszen csak a határvédelemre fordított kiadásaink 2015 óta már meghaladták a 700 milliárd forintot. Így összességében kijelenthető, hogy a szabályváltoztatások révén, rövidtávon nyert a rugalmasság, hosszabb távon viszont szigorúbb költségvetési fegyelmre van szükség. A magyar kormány elkötelezett a költségvetési hiány és az államadósság csökkentése mellett, ezért intézkedéseket is hoztunk: az idei évben a 4,5%-os módosított hiánycél elérése érdekében 675 milliárd forintnyi állami beruházást ütemeztünk át, miközben több ezer milliárd forintnyi fejlesztést még idén megvalósítunk. Meggyőződésem, hogy a megfelelő rugalmassággal felruházott, de alapvetően szigorú fiskális politika lehet a jövőben versenyképességünk egyik záloga.

A költségvetési politika irányítójaként kulcsfontosságú a gazdaságpolitikai szereplőivel való kommunikáció. Milyen eltérő szempontok jelennek meg a különböző stakeholderok (állampolgárok, vállalatok, befektetők, hitelminősítők, stb.) preferenciái között? Mi a legnagyobb kihívás a fiskális politika, illetve tágabban a gazdaságpolitika kommunikációjában?

A gazdaság egyik legfőbb tartópillére a bizalom. Egyrészt a lakosság, másrészt a befektetők oldalán is. Ezt 2010 után először meg kellett erősítenünk. A munkaalapú gazdasági modell minden kritika ellenére bevált, kivívta a gazdasági szereplők bizalmát. A kommunikáció ezen a bizalmon alapul. Kapcsolatot kell teremteni a gazdaság szereplői között, illetve be kell mutatni, hogy a kormányzati stratégia hogyan áll összhangban az ő érdekeikkel, hogyan segíti a gazdaság összteljesítményének növekedését. Minden helyzet más, eltérő mélységben kell szakmai fórumokon előadást tartani, mint olyan közönség előtt, amely nem gazdasággal foglalkozó emberekből áll. De az alapok azonosak: Magyarországon érdemes befektetni, a kormány intézkedései következetesek és kiszámíthatók. A hitelminősítők nyilatkozatai megerősítik, hogy továbbra is ez a kép él a világban a magyar gazdaságról. Egyértelmű jelzése ennek az, hogy a szomszédban dúló háború és a kedvezőtlen világgazdasági környezet ellenére Magyarországot mindhárom nagy hitelminősítő befektetésre ajánlja, és két osztályzattal magasabbra sorolják hazánkat, mint az elmúlt évtized elején. Ez a kormány és a reálgazdaság együttes teljesítményén alapul, ami pedig a kölcsönös bizalomra épül. ■